

טיפים ללומדי הדף-היומי
פרשת 'כי-תבוא' י' עד ט"ז אלול תשס"ט
על פי הספר: "שיעורים בהגדות חז"ל"
של הרב חנוך גבהרד
מסכת בבא-בתרא מדף ט' עד דף ט"ו

שהוא ישר ואינו חשוד על מעילות, אך כזה הבל זול וחסר ערך, גם הנאמן מרשה לעצמו להכניס בלי חשבון לכל כיס מחורר, ולהשאיר בכל מקום בלתי משומר.

כאשר יוצא לקניות, הוא ישכח לקבל עודף, ואת מה שנותר בידיו הוא לא יזכור להחזיר חזרה לקופסת המטבעות של בעל-הבית.

בעל הבית המתייחס אל הממון כפי שבאמת צריך, סופר, אורז, חותם ומוסר לידי הגזבר, אמור הגזבר לקבל את התחושה הנכונה למאזן ההכנסות וההוצאות, ולא יתבזבז הון רב על הבלים ועל דברים חסרי שימוש, כי בדבר חתום, צרור ומנוי, אין המזיקים פוגעים (חולין קה"ב, מהרש"א).

הסכום עצמו מהווה ביקורת. כל בר-דעת מבין שאי-אפשר להוציא מאה דינרי זהב בימים אחדים מבלי לשוב עם קנינים יקרים.

ניהול חיי היום-יום באופן לא עיוור, מהווה פיקוח אמין על גזבר אמין.

כאשר גם בעל הבית וגם הגזבר אינם יודעים כמה כסף היה וכמה יצא, כמה התבזבז, כמה נאבד וכמה נשאר, לא יהיה שום פיקוח על מאומה, יאבד הגזבר חיש מהר את אמות-המדה של הוצאה נבונה.

כאלה חיים חסרי חשבון מתנהלים רק אצל מי שירש ממון רב ומבקש לאבדו (ב"מ כט"ב. חולין פד"ב).

זהו המקור לפתגם העממי:
"גם כשאתה מוצא כסף ברחוב, אל תכניס אותו לכיס בטרם תספור!"

מסכת בבא בתרא דף ט/א
עני המחזיר על הפתחים

המסכים להוריד את מסוה הבושה מעל פניו לגמרי, ומקיש על כל דלת מזדמנת כדי לקבץ פרוטה לפרוטה, ניגש לכל עובר-ושב ומספר על קשיי הפרנסה שלו, ואף אורב להדור-בלבוש, ומברר היכן אפשר לפגוש אותו.

הופך בכך את כל בני העיר לשותפים שוי-חובה לבעייתו. אם המבקש אינו בן עיר, צריכה המתנה להיות כזו, שהיא תפתור לו את הבעיה, אחר שיסיים את כל ערי הסביבה שהוא מתכנן לעבור בהן.

אחר שאנו רואים הלכה זו, אבן כבידה נגולה לנו מהלב, כי פעמים רבות אנו שומעים על מאורע מצער, שהנוזק או שליחיו, מציגים את גודל הבעיה, והלב הרחום שמבקש לעזור, מפטיר בכאב: "כיצד יכול אני הקטן לפתור את הבעיה הגדולה?"

כאן התשובה!
אני לא קטן!

אני חלק מצבור גדול ונכבד, שחייב לפתור את כל הבעיות הנוצרות בתוכי!

בהיסטוריה שמור סיפור מאלף. קומניטס נלהב הצליח לארגן פגישה עם הברון רוטשילד המפורסם, וגולל באזניו בהתלהבות את התאוריה השיוויונית שמפלגתו דוגלת בה.

רוטשילד הקשיב בסבלנות והפטיר: "השתכנעתי, הבה אחלוק איתך בכל מה שיש לי".

אני נכנס למשרד לחשב את ערך נכסי, ואתן לך את חלקך.

הקומניטס התפלץ מרוב אושר על גודל הצלחתו, והמתין בשמחה לסכום הרב שיפול בחלקו.

מסכת בבא בתרא דף ט/א
אי-אפשר לחשב עם הגבאי

הקביעה "אי-אפשר" זקוקה להסבר!

אין דבר בעולם שאי-אפשר לעשותו. אם על כל פועל יעמוד מפקח, ועל כל חמשה מפקחים יעמוד 'שר-חמשה', על כל שני 'שרי-חמשה' יעמוד 'שר-העשרה', ועל כל שנים כאלה יהיה אחראי נוסף וכן הלאה. כך יעשו גם פיקוח כפול, דהינו: מערכת נוספת מקבילה של מפקחים, ועל כל צעד ושעל שלהם, להעמיד ועדה שתשווה את המימצאים וכן הלאה, ומעל כולם לערוך ביקורת פתע, ושאישי מהממונים לא ידע כמה ממונים ישנם עוד, וממילא לא יוכל לעשות לא קונויא, וגם מרגלי-חרש יתהלכו בין הוועדות, ויבטיחו פרסים מפליגים לכל מי שיגלה מעילה או מחדל, וכן הלאה, עוד ועוד אמצעי זהירות מרובים.

הלא במערכת בירוקרטית ומנופחת ניתן לפקח על כל פרט ופרט, אלא שאז יהיה מצב שעל כל מסמר בודד שיקנו או יחליפו, יקבלו מאה אנשים משכורת, האחד מדפיס שלושה טפסי הזמנה, השני חותם על התזכירים, השלישי מאשר את תעודת המשלוח - עם חמשה העתקים, הרביעי מעביר למזכירות את הצעות המחיר השונות, החמישי זקוק לצוות, כדי לתאם בין ההזמנה והתזכיר לבית התעודות, השישי מנהל משרד המייצג את ועדת האישורים, השביעי מתייק את הקבלות, השמיני בודק אם כל שבעת השלבים עד כה בוצעו בדיקנות, וכן הלאה, ועדיין לא הזכירו מחלקי התה והקפה.

מערכת כזו מעמידים רק באחד משני מקרים: או שכל עובדי המערכת הם קרובי משפחה וידידים של מקור כסף שאיש אינו אחראי עליו, ולא אכפת לו על ביזבוזו. או שבפני הממונים עומדת מטרה שאינם מוכנים לוותר עליה בשום אופן, על כן הם נאלצים לממן גם את כל המעילות בדרך.

כגון: אם בפני מערכת שהרבה אנשי-בצע חברים בה, ניצבת מטרה לממן בית-חולים, דבר ש צריך לעלות מליון שקל בשנה. אך בהתחשב במעילות של כל הוועדות שבדרך, גם אם יקציבו עשרה מיליון שקלים, לא יגיע אפילו שקל בודד לתחנה הסופית. אין ברירה אלא להקציב חמשים מיליון לצורך וועדות פיקוח רבות, כדי שלבסוף יגיע המיליון המקורי ליעדו.

מכאן עולה שאין בעולם דבר ש"אי-אפשר" לעשותו, ומה שכתב רש"י: "אי-אפשר", כוונתו שכך לא בונים את בית המקדש! זו היא הדרך להריסתו ולא לבניתו.

את בית המקדש בונים באמון ובאמונה!

מסכת בבא בתרא דף ט/א
אף על פי שהגבאי נאמן, יצור, ימנה וימדוד!
"פיקוח".

אף על פי שיש גזבר נאמן, הממונה על ההוצאות וההכנסות, קונה ומוכר בנכסיו, ואינו צריך להגיש דין-וחשבון על ההוצאות וההכנסות, אף על פי כן כאשר בעל הבית מעביר לגזבר ממון, יצור, ויספור את הכסף, טרם יתנו לגזבר, ולא ישליכו כתרעובת של ערימת שטרות ומטבעות הנשפכת על השלחן ללא חשבון.

למרות שאחר המנין אין צורך להגיש דין-וחשבון. אם הגזבר יראה זלזול בכסף, ושפיכת מטבעות זהב כמו ששופכים שזיפים ותפוחים לפני אורחים בשלחן של שבת (שבת עד/א), הוא אמור להתנהג בהתאם, ואף על פי

כעבור שעה קלה יצא האדון ממשרדו עם מעטפה חתומה, ומסר אותה בידי הממתין, שלא יכול היה להתאפק, פתח את המעטפה פרש את השיק המקופל, וראה בו סכום של רובלים אחדים.

חזר למשרד בתדהמה וזעם, ושאל:

"מדוע כבודו חומד לצון?"

"למה זה הינך מתעלל בי?"

"חלילה", השיב רוטשילד.

שיכנעת אותי על אודות השיוויון.

עשיתי חשבון כמה נכסים יש לי, וכמה אנשים יש בעולם, והנה חלקך!

מעתה ברור כי כאשר נזקק לטיפול רפואי המצויד באישורים, פונה ברחוב לאדם זר, מציג בפניו את האישורים הרפואיים, ואת דרישת המרכז הרפואי לסכום של מאה אלף שקל. אם רחמיו של השומע נכמרים עליו ביותר, ורושם לו ציץ בן עשרת אלפים שקל, יתפלץ העני מרוב תדהמה ושמחה, ויודה עד בלי די למטיב הזר.

מדוע הנקק קפץ לנשק את הנדיב? כי הוא לא ציפה לסכום כה גבוה, אלא מקסימום אחוז אחד ממה שהוא קיבל, ובמקרה הטוב שני אחוז.

הוא מתכנן לכתת כך את רגליו ולהגיע לאלף אנשים, שיתנו ביניהם את רוב הסכום הדרוש לו, וכך יפתור לעצמו את הבעיה.

ממילא כאשר הוא ניגש אל כל אחד מאיתנו, אם זה אינו ידיד או קרוב משפחה, אפילו בחלום הוא אינו מצפה ליותר ממאה שקל. אבל הוא גם אינו מצפה שנשיב את פניו ריקם.

אבל באמת קצת כסף יש לו, קצת ההורים שלו הבטיחו, וקצת הוא יכול להישאר חייב. הרי שלמעשה, הוא אינו צריך יותר מחמישים אלף ש"ח, והוא יכול להרחיב את מעגל התורמים ליותר מאלף איש, הרי שאם אינו מכיר, הוא ישמח ביותר כשיקבל עשרה שקלים!

את זה אנו חייבים באמת, ויותר מכך - כל המרבה הרי זה משובח.

תלוי מה דרגת הקירבה, מה הקשרים שלנו עם מבקש התרומה, ותלוי כיצד היתה המשכורת בחודש האחרון, ומה היה גודל ההוצאות לאחרונה.

גם צריך לבדוק את אמינות המבקש והבקשה. וזו אמנות בפני עצמה, כדי שגם באמת נידע, וגם המבקש לא יפגע.

מסכת בבא בתרא דף ט/א

שקולה מצוות הצדקה ככל המצוות

מצוות צדקה היא המצווה היחידה שעולה כסף!

אין עוד מצוה שצריך להחסיר ממון בשבילה.

המצוות עולות לנו כסף, בגלל הנוחיות שאנו מבקשים ולא רוצים למצוא אותן בעצמנו, אבל אפשר להשיג את כולן חינם אין כסף!

תפילין ומזוזות לא צריך לקנות, אפשר לצוד צבי ולעשות מעורו תפילין ומזוזות.

לולב ניתן לקטוף מהעץ, את המצוות לפסח יכול כל אחד לאפות מחיטה שקטף מההפקר.

אין צורך לשכור מוהל לברית המילה של בן וכן הלאה. אנו לא רוצים להשקיע בטוית חוטי ציצית, בכריית בור מי-גשמים למקווה ובחטיטה בתוך קרן-איל לצורך שופר, אלא מבקשים לקנות הכל מן המוכן, אצל בעלי-מקצוע שעושים זאת לצורך פרנסתם.

זה כשר וישר, כי זה אינו תשלום עבור המצווה, אלא עבור הנוחיות שאנו מבקשים לעצמנו.

המצוות עצמן הן חינם אין כסף!

שונה מכולן היא מצוות הצדקה, צריך לפתוח את הכיס, לחפון ממנו מטבעות ולתיתן לעני (דברים טו/יא).

צריך להיפרד מהכסף ולהעביר אותו לידינו של הנצרך!

על כן יכול להתגנב פחד סמוי אל הלב החושש מלאבד ממון, ולחוש בקושי הפרידה מכסף שנקנה ביגיע-כפים, והנה זעת אפים יורדת לטמיון.

חשש זה מסלק הרמב"ם ומבטיח: "לעולם אין אדם מפסיד מן הצדקה, ולא דבר רע ולא הזק מתגלגל על ידה, שנאמר: והיה מעשה הצדקה שלום" (ישעיהו לב/ז).

מתנות עניים י/ב, מובא בש"ע חו"מ רמז/ב).

המסכים להיפרד מכספו כדי לעשות בו את רצון ה', מראה אמונה בקב"ה, שימלא את חסרונו.

על כן הגדירה זאת התורה בשם 'צדקה', ולא 'נתינה', 'עזרה', 'תמיכה' ו'סעד', או כל מילה אחרת המביעה עמידה לצידו של נזקק, כפי שכל מצווה אחרת מביעה את מה שהיא עושה. 'מצוה' היא מצוה! 'ציצית' היא ציצית וכן הלאה, ואילו עזרה לעני מגדירה את הנותן - 'צדקה', שהעושה אותה נחשב ל'צדיק'! והלא רק מי שמקיים את כל המוטל עליו זכאי לכזו הגדרה.

אכן מצוה זו היא שוות-ערך לכל המצוות ושקולה ככולן יחד.

ממילא ברור גם ההפך - "המעלים עיניו מצדקה, נחשב כעובר על כל התורה כולה" (ב"ב יא/א).

התעלמותו מצרכי העני היא בגלל החשש לאבדן כסף, חשש זה עומד בסתירה מוחלטת לאמונה בדאגתו של הקב"ה למקיימי מצוותיו (מהרש"א).

מסכת בבא בתרא ט/א

זכה - פרוס לרעב לחמך.

לא זכה - עניים תביא בית.

העולם מחולק לשנים - עוזרים ונעזרים!

איש אינו יכול להתחיל ולסיים את חייו כיושב על הגדר וכצופה באדישות מהצד!

המזדרז לעזור לנזקק, קובע את עצמו בצד העוזר לנזקקים, והיושב בחיבוק ידיים, ימצא את עצמו בצד של הזקוקים לעזרה!

גם מגישי העזרה זקוקים לפעמים לחסדם של אחרים, אבל להם יזדרזו הכל להטות שכם, בעוד שאותו צופה אדיש, פיו יהיה מלא תרעומת על הציבור האדיש, שאינו מושיט לו יד לעזרה.

העושה צדקה כראוי, כל זקוק ימצא בו כתובת וישחרר לפיתחו, לבקש עצה, למצוא אוזן קשבת ולגלות את נדיבות-לבו. הנה העניים החזירו לו כפכליים! קרנו עלתה בעיני כל בני-העיר. זו אינה גאוה, אלא מעמד נכבד וחיובי, שבאופן מעשי הוא שווה כסף - הרבה יותר מהסכום שהושקע בצדקה.

רמת בני הבית, השידוכים והסביבה - הכל מרומם, זה שווה אלף אלפי אלפים יותר מחופן הפרוטות שזה עלה!

מי שאינו עושה צדקה, יחשוב שהוא אמנם אינו נמנה על אנשיה הנכבדים של העיר, אבל לפחות הרוויח, שאיש מכל מוכי הגורל אינו מגיע לביתו, אינו מחסר את ממון ואינו מאבד את זמנו.

זו טעות!

את אותו ממון וזמן, שנדיב-הלב שמח להעניק לזולת, ומתכבד בגלל זה בעיני כולם, יצטרך צר-העין לתת בעל כרחו, מבלי שאיש יכבד אותו על כך, כאשר המלכות תאלץ אותו להאכיל את השוטרים והחיילים (ראה תענית כ/ב-כא/א), ותגבה ממנו מיסים גבוהים.

שני ה"נותנים" הללו - השמח לתרום וזה שנוטלים ממנו בעל כרחו, נמצאים עדיין בצידו הטוב של המתרס - בצד של הנותנים.

לצר-העין יש תחזית הרבה יותר קודרת.

כשהמלכות מאלצת אותו לשלם עבור הוצאות שאין רוחו נוחה מהם, הוא עדיין יכול להתעורר להזדרז למלא את קופת הצדקה השכונתית ולהינצל מהצרות האמיתיות.

אמנם עכשיו יש לו כבר תרוץ משכנע, הוא מוקף בכל כך הרבה הוצאות של מיסים וגביות, ואין לו אפשרות להשתתף בהוצאות שהתורה מחייבת אותו. מבחינת

המאזן יש צדק בטענתו, אבל מבחינת העתיד הוא יפסיד! מצבו הפיננסי לא ישאר באותה רמה. כשאני נותן צדקה, הוא מוכיח לקב"ה שהוא אינו גזבר נאמן על הכסף, והוא עתיד לאבד אותו עוד ועוד (ראה תענית ח"ב: "ואיש את קדשיו לו יהיה"). לבסוף יצטרך ה"חסכון" ההוא להגיע בעצמו לבקש מנדיבי-לב שיפרסו לו מלחמם, והם יקיימו בו את מה שהוא נדרש בתחילה לקיים: "הלוא פרס לרעב לחמך". מה היה משפט הפתיחה? העולם מחולק לשנים - עוזרים ונעזרים!

מסכת בבא בתרא דף ט/א

אין בודקין למזונות

חז"ל אומרים: "קשין מזונותיו של האדם כקריעת ים-סוף" (פסחים ק"ח/א). בקריעת ים סוף קיטרגו המלאכים: "הללו עובדי עבודה זרה והללו!" אבל הקב"ה לא האזין לדבריהם ובקע את הים. מאז ועד עצם היום הזה אין האזנה לקיטרגים נגד הפרנסה המקבילה לקריעת ים-סוף, וגם אלה שאינם ראויים כל-כך, עתידים לזכות בה (בשם הר"ש מבעלזא).

מסכת בבא בתרא דף י/א

צדקה בראש סולם העצמה

ראינו כאן סולם, שבאופן שטחי הוא נראה פשוט, ובקלות אפשר להמציא כאלה דרגות: אדם חזק, נחש מכיש אותו, חסידה אוכלת נחשים, שועל טורף חסידות, זאב אוכל שועלים, אריה מניס זאבים, 'מפגיע' קטן מגרש אריה (שבת עז/ב). הנחש החרש (תהילים נח/ה), אינו פוחד מ'מפגיע'.

הנה חזרנו לתחלת המעגל. כך אפשר לצייר הרבה מאד דוגמאות על יופי מעגל המזון העולמי, שכולם רודפים אחר כולם וכולם בורחים מכולם, ולבסוף אין חזק וחלש, אלא יש מעגל רב-עצמה שבו כולם נדחפים במעגל המזון שהקב"ה - מלך החזקים מניע בחכמתו.

בכל זאת שונה כאן הסולם. כל שלב בו אינו יותר חזק מקודמו, אלא מבטל אותו לגמרי, עד שלבסוף "צדקה תציל ממות", הופכת להיות באמת רבת-עצמה, ויותר מכך, כל שלב הוא תוצאה של השלב הקודם ונובע ממנו, לא כמו בדוגמת בעלי-החיים שהרי אין הנחש תוצאה של האדם, ואין החסידה תוצאה של הנחש, השועל אינו תוצאה של החסידה וכן הלאה, אלא רק מאבקי-כח, שכל אחד מנצל חולשה אחרת אצל זה שלפניו ברשימה, ומישהו אחר מנצל חולשה אצל הבא בתור.

הרשימה כאן דומה לכלל: "תהא הגאולה סיבת הגלות ויהיה האור סיבת החושך".

כמו הפתגם המפורסם שעץ היער נתן לגרזן את הידית, כדי לכרות את כל היער (סנהדרין לט/ב: "מיניה וביה אבא").

כלומר: הר קשה - ברזל מחתכו, את הברזל כרו מבטן ההר.

ברזל קשה - אור מפעפע, הוציאו את האש מגיצי הברזל. אור קשה - מים מכבים אותו, ומים הלא תוצר של אש, והם מכילים חמצן ומימן, שני החמרים הדליקים ביותר (ראה תענית כה/א: "מי שאמר לשמן", ומנחות נג/א: "מים אדירים").

מים קשים - עבים סובלים אותם, הם בעצמם אינם אלא מים.

עבים קשים - רוח מפזרתם, והרוח נוצרת כתוצאה מהפרשי לחץ של חום קור, שמש וצל, שהעננים והמים שותפים לכך.

רוח קשה - גוף סובלו, והגוף הרי אינו חומר מת, אלא נשמה רוחנית מפעילה אותו ושולטת עליו.

גוף קשה = פחד שוברו, הפחד הוא דמיון והוא תוצר של הנפש הגשמית.

פחד קשה - יין מפיגו. כאשר מי שאינו פוחד, אינו עצוב ואינו לחוץ, שותה אותה כמות של יין, אין הדבר משפיע כל כך על הלך נפשו, כי הפחד הוא זה שדוחף את השפעת היין - לבטל את הפחד.

יין קשה - שינה מפכתו, והרי היין עצמו הוא זה שהפיל את השינה על שותהו, והביא בעצמו את העלמו.

מיתה קשה מכלם, אותה הביאו החיים עצמם, כפי שאומרים חז"ל: "הילודים למות" (אבות ד/כב).

עתה ברור כמה רב-עוצמה הוא הפסוק: "וצדקה תציל ממות", כי הצדקה אינה חלק מהחיים ולא תוצאה של חוק טבע, אלא להיפך - התעלות מעל התכונות הטבעיות והשתלטות על הרצונות הגשמיים (ראה שבת קד/א: "ג-ד - גמול דלים").

למרבת הפלא דווקא הצדקה המתגברת על תכונות גשמיות, היא זו שמעניקה תוספת של חיים גשמיים.

מסכת בבא בתרא דף י/ב

עולם הפוך - עליונים למטה

העולם הבא אינו אחר מעולם הזה, גם לא שונה, אלא הפוך! הניגוד הקוטבי לעולם הזה.

מתאים רק למי שהפנה עורף - 180 מעלות לעולם הזה. רב יוסף עבר חוויה של מות קליני, התאושש, חזר לחיים וסיפר: "עולם הפוך ראיתי".

הנכבדים כאן שפלים למעלה, והפשוטים כאן - נכבדים למעלה.

הרוחניות הפוכה לגמרי מהגשמיות, הפוכה מההרואה השטחית החמרית.

אצל נח נאמר: "ונח מצא חן בעיני השם" (בראשית ו/ח). בעינינו הוא נראה 'נח', ובראיה הרוחנית, שהיא לגמרי הפוכה, גם מילה זו נראית הפוך, וכשקוראים את המילה 'נח' הפוך, יוצא 'חן', כך נראה נח בעיני ה'.

אותו דבר נאמר על בנו של יהודה: "ויהי ער - רע בעיני השם" (בראשית לח/ז). דבה"א-א/ג. המילה 'ערי' היא היפוכה של המילה 'רע', כי בעיני ה' הוא אינו נראה כפי שאנו רואים אותו.

זה אחד המקורות לפיתגם העממי: "דעת בעלי-הבתים - הפך דעת תורה" (ראה קובץ מאמרים לר"א וסרמן הי"ד). ראייה שאינה על פי התורה, לא שהיא אינה מדויקת, אלא מנוגדת לאמת.

מסכת בבא בתרא דף י/ב

עולם הפוך ראיתי

על הפסוק: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך - ימין ושמאל" (דברים יז/ח-יב), אמרו חז"ל: "אפילו אם יגידו לך על שמאל שהוא ימין, ועל ימין שהוא שמאל" (שיהש"ר א/ח).

הדוגמא פלאית. ברור שעלינו לציית לחכמי התורה, גם כאשר לא מבינים את הרב, אך כיצד ניתן להעלות על הדעת, שבר-דעת יאמר דבר כזה?

אך יכול להיות שהרב יהפוך דברים כל כך פשוטים ומקובלים על הכל? הלא השמאל והימין הנם מוחלטים! אם הוא יגיד להפך, נציית ונהפוך, אבל הוא הרי לא יגיד כדבר הזה, ומדוע חז"ל הציגו דוקא דוגמא כל כך לא מציאותית?

לאור המבואר כאן "עולם הפוך ראיתי", ברור שהרב אינו הופך מאומה! אלא השואל עומד בדיוק הפוך ממה שצריך היה לעמוד, הרב מורה לו לשוב על עקביו ולראות

בעצמו עולם הפוך ממה שהוא ראה רגע קודם, ואז כבר יגלה בעצמו שהשמאל הוא אכן ימין, והימין הוא אכן שמאל.

מסכת בבא בתרא דף י"ב עליונים למטה

תפקידם של תלמידי החכמים אינה רק לפסוק הלכות, אלא גם לבאר לשואל את פרטי הדינים, ולפקוח את עיניו, שיראה נכון את תמונת העולם.

זהו "נגד זקניו כבוד". לעת עתה נמצאים אנו בעולם הגשמי שהוא ההפך הגמור מהעולם הרוחני, על כן ככל שדבר-מה נראה כאן יותר נכון, הרי הוא יותר שקר, ודוקא השכנוע שלו להראות כאמיתי, הוא השקר הגדול שלו.

כדגומא אפשר להצביע על זיוף כתב-יד או חתימה, ככל שהמזויף יצליח לעשותו יותר יפה, יותר נכון, יותר מדויק, יותר דומה למקור ויותר משכנע, כן יהיה השקר גדול יותר.

כל זמן שעולם החומר מציע רק דברים חמריים, הנאות ושאר דברים רדודים, עדיין אין השקר שבו כל-כך בולט, שהרי גם אנשי העולם הזה בעצמם, אינם מוקירים את השקועים בהנאות, אך כשבני העולם הזה מתפארים ב"נוצות" רוחניות, ומראים את עצמם כמוסריים, רוחניים ונעלים, זהו השקר הגדול יותר, אשר נחשף בעולם האמת. על כן ה"עליונים", שהם התגלמות השקר, הם למטה.

למה הדבר דומה? כומר עובד אלילים בנה מרכז לעבודה זרה ליד שכונה של יהודים, מתוך תקווה שיהודים יתפתו להיכנס בשעריו, אבל לאכזבתו לא נכנס איש.

בצר לו פנה ליועץ, והלה אמר לו להוסיף קצת סמלי יהדות. הכומר ציית, ואכן החלו בודדים מהשוליים לפקוד את המקום.

בעיני הכומר זה לא היה די, והיועץ אמר לו להוסיף סמלים, ואכן התרמית פעלה, ככל שהוסיפו יותר סמלים, כן גבר זרם הבאים, עד שהכומר עשה את מרכז התרבות שלו ממש העתק מדויק של בית כנסת - עם ארון קודש וספרי תורה!

אז רק חכמי התורה נותרו בחוץ, וניסו להסביר לטיפשים עד כמה גדול הוא השקר, דווקא בגלל שהוא כל כך דומה לאמת.

על פי זה באר המהר"ל את ההבדל בין מעמדו של עם ישראל, לבין מעמדם של אמות העולם, כפי שבטא זאת הפיוט: "אזכרה אלקים ואהמיה, בראותי כל עיר על תלה בנויה, ועיר האלקים משפלת עד שאול תחתיה" (סליחות י"ג מידות).

דוקא בגלל חוקי ה"עולם הפוך", חייב הגבוה להיות מושפל בעולם הזה, והשפל חייב להראות מרומם בעולם השקר.

מי שלא יהיה שפל שם אין לו סיבה להיות גבוה כאן, ואם הוא אינו מרומם מאד, משמע שהשקר שבו אינו גדול (נצח ישראל למהר"ל עמ' פ"ז).

מסכת בבא בתרא י"א מפרנס את העניים - בני המלך

המלך גזר שלא להאכיל את הבן הסורר זה שהמרה את פי המלך והאכיל, עושה נכון ומוצא חן בעיני המלך. כך גם מפרנס העניים, עושה נכון ומוצא חן בעיני ה'. כי אנו נחשבים בניו של ה'.

בשעה שגזר רעב על מצרים, תיכנן יוסף לעקוף את הגזירה ולפרנס את העם. כהקדמה לכך הוא ציווה אותם לימול (רש"י בראשית מא/נה).

ההנחה של יוסף היתה שבתור נימולים, יהיו המצריים נחשבים כבנים של ה' במקצת, ופרנסתם לא תחשם כעקיפה אסורה (פרדס יוסף בראשית שם).

מסכת בבא בתרא י"ב סלע זו לצדקה על מנת שיחיה בני.

תנאי כזה מועיל אצל יהודי ולא אצל גוי. כאשר בתחילה אמר הקב"ה לאברהם אבינו: "כי כל הארץ אשר אתה רואה, לך אתננה" (בראשית יג/טו), הוא לא שאל כלום.

בברית בין הבתרים הוא שאל: "במה אדע" (בראשית טו/ח).

כי תחילה הוא עדיין לא יצא לגמרי מדין בן-נח, ולא יכול היה להעמיד תנאים ושאלות.

אבל כאשר הקב"ה אמר לו במפורש: "צא מאיצטגנינות שלך", הוא יכול היה להציג את השאלה: "במה אדע"? (פרשת דרכים דרוש ג').

מסכת בבא בתרא דף י"א הוסיפו לבנימין הצדיק עשרים ושתים שנים

למה דווקא עשרים ושתים? חז"ל קובעים: "זכות תולה ג' חדשין, כדי הכרת העובר" (סוטה כ/ב).

עוד נאמר: "הנותן צדקה ומפייס את העני זוכה ב"א ברכות (ב"ב ט/ב).

הנה החשבון: שלושה חדשים כפול אחת-עשרה ברכות הם שלושים ושלושה חדשים.

כפול שמונה נפשות שווה מאתיים שישים וארבעה חדשים.

לחלק לשנים עשר, הם: עשרים ושתים! (הגר"א).

חשבון נוסף: הברכה שמגיעה באופן ישיר מאת ה' היא פי אלף! (דברים א/א).

עבור יום אחד שבנימין הצדיק נתן, הוא זכאי לקבל אלף ימים!

הוא נתן יום אחד לכל שמונת הילדים, הרי שהוא זכאי בשמונת אלפים יום!

לחלק לשלוש מאות ששים וחמישה ימות השנה, הנה עשרים ושתים השנים (אור-תורה אוסטרובצא).

מסכת בבא בתרא דף י"א אבותי הניחו לאחרים ואני לעצמי.

קריאת שש הסיבות שמונבז שטח, מטעה לחשוב שהוא אנוכי וצר-עין, המבקש את גן-העדן הפרטי שלו על חשבון הכח השלטוני של משפחת המלוכה.

מונבז ממוטט את כל ארמון המלוכה, ששנים ארוכות ביססו הרבה מלכים מוכשרים הדואגים. כדי שיצליח להוסיף לעצמו עוד ד' אמות בין הצדיקים המסתופפים בעולם העליון, ולשם כך מציע ששה טעונים.

זו טעות!

מונבז ביסס את כסאו!

מעשיו של מונבז מועלים על נס, בגלל שהוא לימד פרק בהלכות מלכים, והינחה את המנהיגים לדורותיהם, שביסוס כס-המלוכה אינו יכול להיות על חשבון רווחת התושבים.

רק כסא מלכות שיביא רווחה לעם, יש לו קיום.

מסכת בבא בתרא דף י"ב חכם עדיף מנביא

הנביאים זוכים לראות את הנעשה במרומים, רק עד כמה שניתנת להם רשות, את הנסתרות ואת העתידות, ויודעים הנביאים אך ורק במה שנפתח צוהר בפניהם. אך בפני השכל אין מחסום!

חז"ל מבארים מה כתוב ב"ארבעת הבתים אשר בתפילין דמארי עלמא" (ברכות ו/א), דבר שאפילו משה רבינו לא

יכול היה לראות במראה הנבואה, אלא רק ראה את קשר התפילין (ברכות ז/א). החכמים רואים מה נמצא בתוכם! השכל - בן חורין; פורץ כל מחסום.

בשכל אפשר לשקול את כדור הארץ ואפשר לקבוע את מידת חום השמש, לאמוד את החול ולספור את טיפות הים (הוריות יא: "כמה טיפות יש בים").

כל דבר שלא ניתן לעשותו באופן פיזי ולא לראותו, אפשר להקיף בכח השכל.

"השכל למעלה מן הנבואה" (תפארת ישראל למהר"ל רט"ז).

גם בתוצאה הסופית יש מעלה לחכמה על פני הנבואה: ביצוע החזון אינו תלוי בנביא, גורמים רבים עשויים להתערב ולשנות את הנבואה, כפי שהיה בנבואת יונה שהעיר נינוה עתידה להתהפך, בסופו של דבר העיר לא נחרבה.

אצל חכם אין תופעות כאלה, בחכמתו הוא לוקח בחשבון כל מאורע וכל הפתעה, ככל שחכמתו רבה יותר, כן היקף בחינתו רחב יותר, והוא מעלה יותר אפשרויות בחישוביו.

המעלה הנוספת לחכם על פני הנביא, כאשר נמצאים במצב מבין, שלא מתאים לעורר את תשומת לבו של איש נכבד ונשוא-פנים שנכשל באיוולת, מסוג הטעויות שאין מצווה להוכיח עליהן.

אם מקור הידיעה הוא דרך החכמה, יכול החכם להסב את עיניו ולעשות את עצמו כאינו רואה, רוח החכמה מצווה אותו להתעלם.

אבל אם מקור הידיעה הוא נבואי, לא יכול הנביא להתחמק, אלא הוא מוכרח להביע את דעתו, כי נבואה - ניב! צו הנבואה דורש ממנו ניב שפתים ואל לו לכבוש את דבר הנבואה.

הרי שמעלת החכם גבוהה ממעלת הנביא. אכן בזמן אבולו של משה נשתכחו הלכות, הנביאים לא יכלו להשיבם ברוח קדשם, אלא חכמי התורה בחכמתם החזירו את האבידה (תמורה טז/א. בן יהודה).

מסכת בבא בתרא דף יב/ב שני לבבות ולב אחד

כך/לא לאכול לפני/אחרי הלימוד.
על שני צדדים אלה שמור סיפור על החכם שראה בפינת הרחוב מישהו הישב ונאנח. ניגש אליו החכם ושאל:

"מה קרה רבי יהודי?"

"במה אוכל לעזור?"

"אינך יכול?" ענה הנאנח.

"אולי בכל זאת?"

"לא!"

"מדוע?"

"אכלתי יותר מדאי, וכואבת לי הבטן".

ממשך החכם, ובפינה הבאה הוא מוצא עוד מישהו נאנח.

"מה קרה רבי יהודי?"

"האם אוכל לעזור?"

"אני רעב"

"כבר יומיים רצופים לא אכלתי מאומה"

צחק החכם, ואמר: אם זה שנאנח בקצה השני היה נותן לך חצי מהסעודה שלו, הייתם שניכם שמחים (שיעורי ליל שבת של רבי שלום שוורן ז"ל).

זהו פן נוסף בשני הלבבות של האוכל/לא אוכל. אם כל אחד משניהם יאכל מאוון, יהיו לשניהם שני לבבות, וכך אין לאיש מהם לב.

מסכת בבא בתרא דף יד/א ארגז ששיגרו פלשתים דורון.

יחד עם כל הדברים המרוממים והנשגבים שהיו בבית המקדש, ונעשו על ידי משה רבינו ברוח הקודש, מצאה מקום נכבד גם יצירת אנוש אחת, ודווקא של גוים.

חמישה עכברי זהב, ועוד חמישה העתקי זהב של בני מעיים ומערכת עיכול, שהפלשתים שלחו אותם מתנה לאלקי ישראל, כי הם החלו לסבול ממגיפה בלתי מוסברת במעיים, וממכת עכברים חמורה, וכשמנהיגיהם וקוסמיהם הבינו שהסיבה היא בגלל שארון ברית ה' שבו בידיהם, הם החליטו לשלוח אותו חזרה לארץ ישראל, בצירוף המתנות הללו שהניחו בארגז.

ארגז זה שלחו מתנה לכבוד אלקי ישראל (ש"א ו/ח). במשך שנים ארוכות, מאז ועד לקראת סוף בית המקדש הראשון, היה ארגז זה קבוע בצידו של ארון הקודש, כפי שהפלשתים שלחוהו בהתאם להנחיות של קוסמיהם, וחכמי ישראל לא רצו לשנות את מקום המתנות הללו. הנה זה פלא, בני ישראל קיבלו את ה"ערכה" הזו של ארון הקודש עם ארגז המתנה שלצדו, וכך השאירו את שניהם צמודים (רש"י ע"פ התוספתא סוטה יג/ב, וכגירסת הגר"א שם).

את ההנחיה היכן להניח את המתנה אמרו קוסמי הפלשתים, כהניהם וסרניהם, ומה הסיבה לעשות כמותם? ועוד לדרוש את דבריהם (ראה רש"י יומא נב/ב: "מדכתיב").

יש לנו סיבה טובה להניח שהיתה להם סיבה טובה להניח את הארגז דוקא ליד הארון, כי מתנה זו באה להביע את הבנת הפלשתים ברוממות אלקי ישראל, וברצונם להיכנע מלפניו, והרי לא לפני בני ישראל ביקשו הפלשתים להכנע, אלא לפני ה', ולא רק הם בעצמם, אלא גם הסמלים שהם מעריצים.

לכן יש להניח מתנה זו דווקא במקום הכי נכבד ויקר. במעשה זה הקדימו הפלשתים את כל עמי העולם, שגם הם עתידים להשתחוות לפני ה' ולהביא מתנות רבות לבית המקדש (פסחים קיח/ב: "עתידה מצרים שתביא דורון למלך המשיח").

המכה שנחתה על הפלשתים זירזה אותם לעשות כבר בזמן הזה את מה שעתידיים כל שאר הגוים לעשות בזמן שתתגשם הנבואה: "לא יָרְעו וְלֹא יִשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קִדְשִׁי, כִּי מִלֵּאָה הֶאֱרָץ דָּעָה אֶת ה' כְּמִים לִים מְכֻסִּים" (ישעיהו יא/ט).

לעיל התבאר למי ראויה כיום הנבואה, לכן יש להזיהר מלעשות השלכות לדורנו, אף על פי שזה מתבקש מאליו.

מסכת בבא בתרא דף יד/א ארגז הפלשתים מסתתר בצד הקודש

היה מקום להניח שצריך להניח את ארגז הפלשתים דווקא במקום בולט ונראה לעין, ולא להצניע אותה בתוך קדש-הקדשים, במקום שאיש אינו רשאי להיכנס, ואיש אינו יכול לראותו!

הרי מתנות כאלה ראוי לראות ולהראות לכל, כי במתנות אלה הביעו הפלשתים הכנעה מוחלטת לקב"ה ולארון ברית ה'! למה החביאום?

אלא שאין תמונת עולמה של התורה כתמונת עולמו של האדם הפשוט. מטבענו אנו מחפשים חיצוניות, בעוד שהתורה דורשת פנימיות.

האדם אוהב הצגות והתורה מבקשת את הלב.

הנה כאן מלמדת אותנו התורה שדווקא בתוך קדש הקדשים מקומם של כאלה מתנות נכבדות, ושל דברים כה נשגבים. שם הם עתידים להשתמר הרבה יותר זמן והרבה יותר יעיל, מאשר במקום בולט לעין, שיהיה נושא לשיחה קצרה, שמיד תיסוב לנושאים אחרים.

כאשר טומנים את הדברים הקדושים בתוך קדש-הקדשים, מכניסים אותם אל תוך התורה הקדושה, על ידי כך הופכים אותם להיות בני-אל-מות ובני-על-מות.

לכן אחר המחלוקת של קורח, ציוה הקב"ה את משה לעשות את המחנות שלהם למזכרת, ולקבוע אותן דווקא בתוך בית המקדש ולא בחוץ (במדבר יז/ג).

לא ציפו לקירות החיצוניים של בית המקדש, שכולם רואים, כולם מכירים, וכולם כבר התרגלו לראות, וכבר

דשו בזה, וכבר מזמן עברו לנושאים אחרים, ונושא ציפוי קירות בית המקדש כבר אינו מרגש איש. כאשר יודעים שבתוככי בית המקדש ישנו זכרון לתבוסה של קורח, ידיעה שאי אפשר לראותה בשטחיות, אלא ללמוד עליה, להתאמץ לפגוש כהנים שיספרו כיצד ניראים ריקועים אלה, ואחר כך לעצור ולנסות לדמיין. אז תשאר מפלת קורח חקוקה בלב כל השומעים עליה. הוא הדין למתנות הפלשתיים, הסוד שמכסה אותן וההילה שאופפת אותן, הופכים אותן לנושא נערץ הרבה יותר, מאשר היו דברי קודש אלה משתפכים כאבני חולין בראש חוצות.

מסכת בבא בתרא דף יד/א הלוחות אשר שברת

הרבה עוז ותעצומות נפש צריך כדי לקבל כזו החלטה גורלית - לשבור את הלוחות, הרי לא היתה לו הבטחה על לוחות חדשים, וממילא את המסמך השמימי המקורי של התגלות אלקית, שכל בריאת העולם היתה אך ורק למענו, וכל ההיסטוריה העתידית אמורה להיראות אחרת, מאחר ויש לבני אדם מכתב רשמי מאת האלקים, את כל זה הולך כאן משה רבינו לשבור ברגע זה, במחשבה צלולה ובידיעה ברורה, כדי שהעם ילמד לקח. מה אמור להיות מעתה?

מעתה אין לעם לוחות. אבל יש לו מנהיגים עוצמתיים!! הקב"ה אישר לו לוחות שניים, אבל הרי מראש לא על זה הסתמך משה רבינו, אלא החליט שעדיף לקבוע סמכויות למנהיגים, מאשר שיהיה לנו אוצר כל כך יקר ונדיר, שללא מנהיגים תורניים הוא יהפוך להיות מרכז לפולחני-דת שדופים ומוקד עליה המונית לרגל, לכל צרוע ומוכה גורל, שתחלה יבקש שם מזור, ואחר כך יחלק שם הוראות.

את המעשה הזה של משה רבינו מגדירים חז"ל כ"הפרת התורה" ואומרים שמשה רבינו קיים באותה שעה את הנאמר: "עת לעשות לה" - הפרו תורתך" (תהילים קיט/קכו).

אמנם לא הפרה מצד משה רבינו, אלא מצד כל החוטאים שנשחפו אחר העגל, אך הם יצרו מצב שבו צריך היה משה רבינו להמשיך את הפרת התורה, כדי להשתמש בהפרה זו עצמה כמנוף לתקון מחודש ולשבור את הלוחות, פעולה שאכן הניבה תוצאה חיובית, ומעתה מלווים את עם ישראל שתי מערכות של לוחות עם שני תפקידים שונים (ברכות ח/ב): "לוחות ושברי לוחות מונחים בארון".

הלוחות הם התורה השברים הם ההיסטוריה השילוב שלהם היא שושלת התורה מדור לדור, ותלמידי החכמים הלומדים מרבותיהם.

מסכת בבא בתרא דף יד/א שבירת הלוחות

שבירת לוחות הברית נחשבת כ"עת לעשות לה" - הפרו תורתך" (מנחות צט/ב).

באופן עקרוני לא יכולה שבירת לוחות להחשב כמצווה, אלא משה נאלץ לעשות כן בגלל המצב שנוצר בעקבות חטא העגל. העם אינו ראוי עתה לקבל תורה, ומשה אינו יכול לתת להם אותה, כי נתנכרו מעשיהם.

משה לא שב על עקביו להחזיר את הלוחות לנותן, גם לא גנז את הלוחות, גם לא השאיר אותם בידיו. אלא ניצל מצב זה באופן הנכון ביותר, על ידי קיום הכלל: "הפרו תורתך", ופעל בדיוק נכון באותה ה"עת לעשות להשם"! שבר את הלוחות כדי לתקן מכל הצדדים.

התורה הקדושה מסתיימת בדברי שבח על משה רבנו: "לא קם נביא עוד בישראל כמשה, אשר ידעו ה' פנים אל

פנים - - - ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל" (דברים לד/ז-יב).

על פסוק זה ציטט רש"י, בקטע האחרון שלו על התורה, את הגמרא כאן, וכתב: "לעיני כל ישראל" - שנשאו ליבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר: "ואשברם לעיניכם", והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר: "אשר שברת - ישר כחך ששברת", לשון אישור והסכמה על ששברת את הלוחות (רש"י דברים שם).

אם לא נכון היה עושה משה רבינו, לא היה הקב"ה מצוה אותו להניח מזכרת מאותה טעות, שהרי אין אומרים לבעל תשובה "זכור מעשיך הראשונים" (ב"מ נח/ב).

לא רק זאת, אלא שכמעשה מסכם וסוגר על גדלת משה רבינו, ציין הקב"ה את עצמתו זו של משה, כמעשה נשגב, חכם ומועיל, שחז"ל הגדירו: "ביטולה זהו יסודה" (מנחות צט/ב).

גם על עם ישראל ון השברים הללו אינם גורמים קיטרוג, כי אם כן, לא היה הקב"ה מצווה להשאירם למזכרת עוון, ובודאי שלא היו מכניסים אותם לבית קדש הקדשים - מקום הסגוריה של עם ישראל, שהרי אפילו חוטי זהב אין לשזור בבגדי הכהן הגדול, כדי שלא להזכיר את עגל הזהב (ויקרא"ר כא/י).

בבית המקדש יש הקפדה מאד מדוקדקת, שלא לרמוז אפילו על קיטרוג דק (רמב"ן שמות שם).

עם שבירה חיובית זו חתם הקב"ה את התורה הקדושה - "לעיני כל ישראל".

כולם ראו את העוצמה שהקב"ה מעניק לתלמידי החכמים לדורותיהם, ומפקיד בידיהם את הסמכות והכח להחליט ולקבוע בשאלות גורליות, על פי הכללים שהתורה נדרשת בהם.

מסכת בבא בתרא דף טו/א

יהושע כתב את פסוקי התורה האחרונים

בשמונה הפסוקים האחרונים שבתורה, כתוב: "וימת שם משה עבד ה' בארץ מואב על פי ה'". ויקבר אותו בגי בארץ מואב - - - ומשה בן מאה ועשרים שנה במתו - - - ויבכו בני ישראל את משה בערבת מואב שלשים יום - - - ולא קם נביא עוד בישראל כמשה - - - ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל" (דברים לד/ז-יב). מי כתב פסוקים אלה? כיצד אפשר לבאר שמשה עצמו כתב אותם אחר שהוא כבר מת, או שכתב זאת כאשר היה עדיין חי, ובכל אופן הוא כתב: "וימת שם משה"? הלא אם הוא מת, כיצד הוא כתב? ואם הוא עדיין לא מת, כיצד כתב: "וימת"?

אמנם משה כתב הרבה עתידות, ודברי נבואה רבים נכתבו בתורה (רבינו בחי דברים לד/א). את כל ההיסטוריה האנושית שירטט משה רבינו בשם ה' - עד אחרית הימים.

אלא שעל פי רהיטות הלשון נשמע כאילו שהוא מתאר מאורע שהיה כבר, לכן יש לברר כיצד כתב זאת בלשון עבר.

על פסוקים אלה כתב רבינו חיים בן עטר ז"ל: באזני שמעתי שגם מבני עמנו מסתבכים בדבר זה, וגם ביניהם יש המשמיעים את טענת הגוים, שכאילו אחד מבני ישראל תיקנו את המכתב והוסיפו פסוקים אחר משה, הסב עיניך מנגד! את כל ספר התורה כתב משה! (אור החיים דברים לד/י).

מתחלת חומש בראשית, עד שמונה פסוקים לפני הסוף, כתב משה, מילה במילה ואות באות כפי שהקב"ה הכתיב לו, גם את המילים בהן שונה הכתוב ממה שקוראים - 'קרי' ו'כתיב', אמר הקב"ה למשה כיצד לכתוב, וכיצד יצטרכו לבטא (נדרים לו/ב). גם את המילים שצריך לכתוב בהן אות קטנה או גדולה מהשורה, או תלויה או קטועה או כל שנוי אחר, את הכל עשה משה רבינו בדיוק כפי שהקב"ה הכתיב והורה לו.

את שמונת הפסוקים האחרונים המתארים את מות משה, את קבורתו ואת האבל שעשו לו, שמע משה רבינו מפי ה' - מילה במילה ואות באות, אך לא כתב זאת, כי עדיין לא הגיע הזמן הראוי לחקוק זאת בלשון עבר, ורק אחר שהמאורע התרחש כתב זאת תלמידו יהושע בן נון.

מסכת בבא בתרא דף טו/א שמונת הפסוקים האחרונים של התורה

משה רבינו כתב בדמיו, בא להורות שאת שמונת פסוקים אלה הוא כתב באופן נסתר ובערבוב אותיות, שרק אחר מותו התגלה פשוטו של המקרא, כפי שאנו קוראים אותו כיום: "וימת משה" וגו' (קול אליהו דברים שם). בשמונת הפסוקים האלה לא היו האותיות מחלקות למילים ופסוקים, אלא מחברות יחדיו כמשפט חסר פשר זה של הפסוק האחרון לבדו: "ולכלהידהחזקהולכלהמוראהגדול". אם נערך אותיות אלה לפי סדר הא"ב, תבוא תוצאה זו: "אגדדהההוויזחככללללמקרא". מבליט אותיות זה אפשר להרכיב הרבה מאד משפטים בעלי משמעות מושלמת, כגון: "הוי כל הלומד אגדה זוכה לרוח הק-ל". או: "הללויה, והא-ל גדול כזה, מקוה כל חרד". כמו כן:

"ויזה חדל למקורי האגדה כולה וכללה". יש במשפטים אלה את כל האותיות המנויות לעיל, אין אות מיותרת, ואין שימוש פעמיים באות אחת. באופן דומה אפשר להרכיב הרבה מאד משפטים מקובץ אותיות זה. כך בהחלט יתכן שהאותיות היו מסדרות באופן שונה לגמרי, שאז באמת רק על פי רוח הקדש ניתן לפענח את הכוונה בהן, ובנקל אפשר לצרף מהן מלים ומשפטים אחרים, לפי שניתן לפרש באותיות התורה עוד צרופים, חוץ ממה שנראה באופן ברור במפורש על פי הפשט (הקדמת הרמב"ם על התורה). המסורת היא הפשט, ושאר הצרופים - רמזים וסודות. בשמונה פסוקים אלה נתגלו למשה רק צרופי הסוד, ואחר מותו איפשר הקב"ה ליהושע לפענח גם את הביאור הפשוט (הכתב והקבלה דברים לד/ה).

מסכת בבא בתרא דף טו/א

מדוע משה לא כתב אחר מותו

לסכום הנושא יש להציג מאורע היסטורי נורא-הוד, שהיה בזמן רבי משרשיא גאון, שחי תקופה קצרה אחר חתימת התלמוד.

לאחד מעשירי עירו היה ספר תורה מאד ישן, בערך בן אלף וחמש מאות שנים.

במשפחת העשיר היתה מסורת, שספר זה כתב עזרא הסופר בעצמו, כחלק מפעילויות מבורכות רבות שעשה לחיזוק המסורת של הבאים לשקם את חרבות ארץ ישראל, ולבנות את בית המקדש השני, ותקנות מועילות רבות תיקן, שכולן מוגדרות כ"תקנת עזרא".

בין הדברים הוא גם כתב ספרי תורה אחדים, ודייק להעתיק אותם לפי כללי מסורת הקדמונים, כפי שקיבל משה בהר-סיני.

אחד מספרים אלה היה בבית העשיר.

עם פטירת העשיר התגלע ויכוח בין שני בניו, כל אחד רצה לזכות בירושה המופלאה - "ספר תורה של עזרא הסופר", וכל אחד משניהם הסכים לוותר על הנכסים הרבים, ובלבד שיוזכה להכניס ספר זה אל נחלתו.

שני האחים שלא הגיעו לעמק-השוה הגישו את טענותיהם לפני רב משרשיא, שפסק לערוך חלוקה על פי גורל, מי שבגורלו יעלה ספר התורה - יזכה בו, ואחיו יצטרך להסתפק בעושר הרב והעצום אשר לאביהם.

הפסק התבצע והאח שזכה בספר התורה, שמח שמחה גדולה, כמוצא שלל רב.

אחיו - למרות שזכה בכסף וזהב רב, התעצב על ליבו והתייסר על החמצתו את הזכות הגדולה.

בעיר זו גר מומר צר-עין, וכאשר נודע לו הדבר, החליט ללמד את ה'פתי' לקח על שוויתר על הירושה למען ספר התורה.

החליף הרשע את בגדיו ונכנס לבית הכנסת כאחד המתפללים, עם דיו ונוצת כתיבה מוחבאים בכיסו, מצא מקום מסתור והמתין עד שיצא אחרון המתפללים והלומדים.

באישון לילה ואפילה, כאשר בית הכנסת התרוקן מהמתפללים, הוציא את ספר התורה מארון הקודש, ופתח בפסוק: "ועבדתם את ה' אלקיכם" (שמות כג/כה). ברשעותו הוא מחק את האות ע' וכתב במקומה אות א'. לא רק שהוא פסל בכך את ספר התורה, אלא שינה את משמעות הפסוק לדברי חירוף צורמים.

חלף זמן-מה עד שמתפללי בית הכנסת הגיעו לאותה פרשה וגילו את הטעות.

לתומם סברו שזו טעות מקורית, דבר שהעלה סברה מוצדקת, שלא עזרא הסופר כתב ספר זה, ומסורת מוטעית היתה במשפחתם, כי לא יתכן ששגגה כה משמעותית תצא מתחת ידיו, אלא זה ספר פשוט שכתב סופר בלתי מומחה.

לא ניתן היה לתאר את צער הבן שהחליף את כל הונו תמורת ספר 'פסול' ו'מזויף' זה.

ביגונו הקודר הוא עלה על יצועו ונרדם במר-נפש.

ויהי בחצי הלילה ואביו נגלה אליו בחלום, ואמר לו: "ספר תורה זה כשר היה, ואכן נכתב על ידי עזרא הסופר ללא כל טעות!"

סיפר לו על מעשיו של המומר, וכאות לדברים, אמר לו שילך לבית הכנסת ויחפש תחת הבמה שקוראים בה את ספר התורה, שם ימצא את עינו של המומר מוטלת - כעונש על שמחק עין בספר התורה.

עוד הוסיף האב ואמר: "ספר תורה זה יתקן עזרא בכבודו ובעצמו!"

"יצא פסק מבית דין של מעלה, המאשר לעזרא הסופר לבוא משמי מרום ולתקן את ספר התורה שהוא כתב".

אכן כך היה, המומר התגלה בבוקר נקור עין, בעקבות תגרה עם שכורים בלילה בקרבת בית הכנסת. ללא כל הסבר נמצאה העין שלו מושלכת תחת הבימה, וספר התורה נמצא מתקן (נפלאים מעשיך צ"ד).

מעשה מופלא זה מעורר שאלה: האם נפטר כשר לתקן ספר תורה?

לכאורה אין זה ספר שנכתב בידי אדם! כיצד אפשר להכשיר ספר תורה שנכתב בידי מי שכבר אינו חי? והרי נאמר: "במתים חפשי" (תהילים פח/ו), בארו חז"ל: "כיון שמת, נעשה חפשי מן התורה ומן המצוות" (שבת ל/א).

אם עזרא יכול היה לכתוב אחר מותו, מדוע לא יכול היה לעשות זאת משה רבינו?

הרי איש מהחכמים לא הציע זאת, אם כן, כיצד תיקן עזרא את הטעות? הרי רק המחויב במצוות כשר לכתוב ספרי תורה! (מנחות מב/ב).

לשם ביאור הנושא, צריכים אנו להתבונן בגדר של "צדיקים לאחר מותם".

אחר שרבינו הקדוש נפטר, הוא היה בא בכל ערב שבת לביתו, מקדש על היין, ומוציא את בני הבית ידי חובה (כתובות קג/א).

על כך כתוב ב"ספר חסידים": "רבינו הקדוש היה נראה בבגדי חמודות שהיה לובש בשבת ולא בתכריכים של מת, להודיע שעדין היה בתוקפו, ופטר את הרבים ידי חובתם בקדוש היום, ולא כשאר מתים שהם חפשים מן המצוות, כי אם כחי בבגדים שהיה לובש בחייו, והצדיקים נקראים 'חיים' אפילו במיתתם" (סימן תשכ"ז. מובא בהגהות רעק"א).

השמימית תוקף של תורה, וכל עוד משה לא כתב אותה, היא היתה "חמדה גנוזה בשמים" (זבחים קטז/א). דבר זה יכול להיות רק אצל משה רבינו כל זמן שהוא עדיין חי, כי הוא מחדש דבר שלא היה בעולם, אבל אחר מיתה, אפילו אם היה מופיע כשהוא מלובש בגוף, הוא כבר חלק מצבא מרום ושייך בו הכלל: "לא בשמים היא!" שרק בידי בני אדם אפשר להוריד תורה לעולם. מאז והלאה אפשר יהיה לאשר לו לתקן ספר שנפסל, אבל לא לקבוע ספר חדש שעדיין לא היה. אצל עזרא הסופר, הוא לא בא לחדש מציאות שעדיין לא היתה בעולם, שהרי התורה כבר ניתנה על ידי משה, ועזרא הסופר כבר כתב אותה כהילכתה, ועתה הוא בא רק לתקן תקלה שארעה באיזשהו שלב, זאת יכול הוא לעשות, גם כאשר הוא כבר שייך לצבא מרום.

כאשר הצדיק מתגלה בעולם הזה בגוף ממש, הוא חייב במצוות, ולכן יכול גם להוציא אחרים ידי חובה, על פי הכלל: "כל שמחויב בדבר - מוציא את אחרים ידי חובתם" (ר"ה כט/א. שו"ע או"ח תקפט/א). לכן גם עזרא יכול היה לתקן את ספר התורה, כי הוא ירד לבית כנסת עם הגוף, והריהו חייב במצוות. עד כאן הכל ברור וידוע, אלא שמדברי הגמרא כאן יש להקשות על תרוץ זה: אם יכול היה עזרא הסופר להוסיף את האות ע' אחר מותו, מה השאלה: "אפשר משה מת, וכתב: וימת שם משה!" הרי אפשר ואפשר! הוא ירד מהשמים וכתב את שמונת הפסוקים! אלא שיש הבדל מהותי בין כתיבת משה את ספר התורה, לבין כתיבה לדורות. כתיבת משה את התורה על פי ה' היתה הורדת התורה מהשמים לארץ, והכתיבה היא זו שנתנה לתורה

נושאים אלה על פי סדרת הדף היומי
נלקחו מתוך סדרת הספרים:
"שיעורים בהגדות חז"ל"
על פי סדר הספר "עין-יעקב"
תשעה-עשר חלקים.
אפשר להשיג אצל:
משפחת גבהרד
רח' משך-חכמה 35
מודעין עילית. מיקוד 71919
טלפון 08-97 44 666
מבצע על כל הסדרה: משלוח עד הבית!
"המשלוח עלינו"
לזיכוי הרבים מצוה להפיץ דף זה,
כהקדמה לשבוע של הדף היומי העולמי

לתגובות: gebhard@neto.bezeqint.net

